

Analiza możliwości pozyskania drewna z Lasów Państwowych

Andrzej Matysiak, dyrektor generalny Lasów Państwowych

Średnioroczna wielkość podaży drewna z Lasów Państwowych ustalona jest – według potrzeb hodowlanych drzewostanów oraz wymogów ochrony przyrody – w planach urządzania lasu sporządzanych na 10 lat dla poszczególnych nadleśnictw. Plan urządzania lasu jest podstawowym dokumentem gospodarczym, według którego Lasy Państwowe realizują ustawy o obowiązku prowadzenia trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Z kolei jednym z podstawowych zadań określanych w planie urządzania lasu dla nadleśnictwa jest 10-letni etat użytkowania głównego, ustalany w miąższości grubizny netto, szczególnie według wymogów z zakresu pielęgnowania drzewostanów oraz ich odnowienia i przebudowy, a także łącznie dla całego nadleśnictwa. Etat łączny na 10 lat dla nadleśnictwa jest zatwierdzany przez ministra właściwego ds. środowiska i może ulec zmianie tylko w przypadku klęski lub szkody zagrażającej stabilności lasu. Procedury zmiany etatu dla nadleśnictwa określone są w ustawie o lasach i nazywane są aneksem do planu urządzania lasu. Po okresie 10-letnim następuje szczegółowa ocena gospodarowania w nadleśnictwie, w tym bilans wykonanego etatu.

Dla celów zarządzenia i statystyki przyjęto nazywać etatem rocznym w Lasach Państwowych dziesiątą część sumy 10-letnich etatów wszystkich nadleśnictw. Taki orientacyjny etat, wzrastający od kilku lat corocznie około 4 proc. (tj. o ponad 950 tys. m³), został ostatnio określony, według stanu na dzień 1 stycznia 2006 r., w wysokości 27,83 mln m³ grubizny netto rocznie. Wielkość tak ustalonego orientacyjnego etatu rocznego bywa niekiedy w sprawozdaniach statystycznych

utożsamiana z obowiązującą roczną normą pozyskania drewna w Lasach Państwowych. W rzeczywistości taka orientacyjna „norma” nie jest i nie może być ściśle przestrzegana, ponieważ potrzeby hodowlane w lasach są zmienne i znacznie zróżnicowane w poszczególnych latach.

Dla celów corocznego planowania przyjęto też metodę bilansowania wykonania etatów, proporcjonalnie do upływu czasu obowiązywania planów urządzania lasu w poszczególnych nadleśnictwach. W wyniku takiego bilansowania, roczny rozmiar pozyskania może być nieco (w granicach kilku procent) wyższy lub niższy od 1/10 sumy etatów nadleśnictw. Przy wyższym rozmiarze, wynikającym z wieloletniego bilansu, nie można jednak kierować się wyłącznie bieżącym popytem na surowiec drzewny, bowiem w pierwszej kolejności należy wykonać niezbędne cięcia pielęgnacyjne w młodszych drzewostanach, a w drugiej – możliwie szybko likwidować nie przewidziane wcześniej szkody, szczególnie od wiatrów, szkodników owadzych i okiści.

Wielkość zasobów drzewnych w Lasach Państwowych ciągle rośnie, rosną również wielkości pozyskania drewna. Relacje wzrostu zasobów drzewnych i ich pozyskania obrazują dane ujęte w tabeli. Z tabeli tej wynika wiele informacji ogólnych, które jednak warto przeanalizować szczególnie. W okresie ubiegłego 5-lecia średni roczny przyrost powierzchni leśnej wynosił około 0,2 proc., przyrost zasobów miąższości około 2 proc., przyrost miąższości drzewostanów iglastych 1,9 proc., przyrost miąższości drzewostanów powyżej 80 lat około 2,8 proc., przyrost orientacyjnego etatu około 4,1 proc.,

zaś przyrost wielkości pozyskania 4,4 proc. Faktem jest, że średnioroczne pozyskanie w stosunku do średniorocznego przyrostu miąższości kształtuje się na poziomie 61,9 proc. Nie może być jednak wyższe z dwóch podstawowych przyczyn: z powodu znacznych ograniczeń pozyskania w lasach szczególnie chronionych z powodu aktualnej kulminacji przyrostu drzewostanów powstałych z powojennych zalesień, która nie przekłada się wprost na możliwość intensywnego użytkowania, bowiem blisko połowa drzewostanów w Lasach Państwowych to drzewostany średnich klas wieku (od 40 do 80 lat), niepodlegające jeszcze użytkowaniu rębnyemu. Tu należy podkreślić, że wskaźnik pozyskania do przyrostu ma tylko znaczenie orientacyjne dla celów statystycznych i w żadnej mierze nie stanowi normy prawnej.

Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli oraz corocznie publikowanych raportach o stanie lasów w Polsce można prognozować, że średnioroczny etat pozyskania będzie przyrastał w następnych latach w tempie istotnie wyższym od dotychczasowego, dochodząc nawet do 2,5 proc. wielkości zasobów miąższości w danym roku. Jednak obecnie nie ma możliwości istotnego zwiększenia wielkości pozyskania w Lasach Państwowych bez narażenia się na uzasadnione społeczne zarzuty o zagrożeniu realizacji ustawowego obowiązku prowadzenia trwale zrównoważonego gospodarki leśnej (TZGL).

Z ustawowej definicji TZGL wynika, że jej podstawowym celem jest stabilność lasu, w tym jego różnorodność biologiczna, żywotność, produktywność, a także zdolność do spełniania funkcji ochronnych, gospodarczych i socjalnych. Definicja TZGL jest w rzeczywistości nowym pojęciem starej zasady trwałości lasu i ciągłości jego użytkowania, zaś do podstawowych współczesnych narzędzi jej realizacji należy zaliczyć m.in. szeroką wiedzę i aktywność leśników z zakresie hodowli i ochrony lasu, priorytet dla przebudowy drzewostanów oraz możliwość elastycznego gospodarowania (zarówno w planowaniu, w tym możliwość elastycznego stosowania wieków rębności i etat według potrzeb hodowlanych drzewostanów, jak i podczas realizacji zadań gospodarczych). Obowiązuje też odpowiednie stosowanie zaleceń wynikających z półnaturalnej hodowli lasu, rozumianej jako aktywne dostosowanie biocenozy do biotopów, a nie tylko bierne postępowanie za zjawiskami przyrodniczymi. W efekcie takie

go aktywnego gospodarowania przewiduje się również możliwość istotnego wzrostu etatów w nadleśnictwach, zwłaszcza w użytkowaniu rębnym. Znaczący wzrost wielkości pozyskania drewna wymaga wszakże społecznej akceptacji, szczególnie samorządów lokalnych. Odpowiednia strategia konsultacji jest tu konieczna, bowiem dla lokalnej społeczności las staje się coraz bardziej elementem krajobrazu i miejscem wypoczynku, a dopiero w dalszej kolejności bazą surowca drzewnego. Należy też pamiętać o ciągłym epatowaniu społeczeństwa - głównie na skutek demagogicznych wystąpień przedstawicieli skrajnych ruchów ekologicznych - opinią, że wycinanie drzew jest złem, niekiedy koniecznym, ale mimo wszystko złem. Dlatego też, jest pole do wspólnych wystąpień leśników i drzewiarzy dla dokumentowania, że etat ustalony w planie urządzania lasu to końcowy wynik całej skomplikowanej sieci założeń i uwarunkowań, ujawnianych lub tworzonych w toku procesu planowania urzędniowego, w tym: długookresowych celów gospodarki leśnej, dotychczasowych efektów tej gospodarki, założeń przyjętych w programach ochrony przyrody, lokalnych warunków przyrodniczych i ekonomicznych oraz standardów obowiązujących w hodowli i ochronie lasu. Wszystkie te założenia i uwarunkowania są szczególnie dyskutowane podczas dwu publicznych komisji techniczno-gospodarczych do planów urządzania lasu (I KTG i II KTG), a ustalenia tych komisji uwzględniają opinie stron uczestniczących w planowaniu urzędniowym. Wydaje się, że konieczność uzyskiwania konsensusu dla celów gospodarki leśnej i sposobów ich realizacji w danym nadleśnictwie - zwłaszcza od samorządów lokalnych i lokalnych organizacji społecznych - może być wspólnym zadaniem leśników i drzewiarzy. Wielkość pozyskania drewna wynika bowiem w znacznej mierze z konsensusu pomiędzy potrzebami ochrony przyrody a pragmatyką konsumpcyjnych oczekiwań społecznych. Rola Lasów w uzyskaniu tego konsensusu jest taka, że w rzeczywistości są mediatorem a nie stroną.

Według wybranych prognoz krótkoterminowych, potrzeby przemysłu tartaczno- w najbliższych latach wyniosą corocznie około 12 mln m³ drewna, a przemysłu płytowego i celulozowo-papierniczego około 10 mln m³ drewna. Potrzeby wytwórców palet i producentów drewna opałowego i innych drobnych odbiorców

drewna średniowymiarowego – około 4 mln m³. W sumie potrzeby szacowane są na około 35 mln m³. Lasy Państwowe są w stanie w najbliższym czasie dostarczyć na rynek po 28–29 mln m³ grubizny oraz nieco ponad 2 mln m³ drobnicy, z zastrzeżeniem, iż około 40 proc. grubizny to drewno wielkowymiarowe (tartaczne, okleina, łuszczarskie). Nawet biorąc ewentualną możliwość zwiększenia pozyskania drobnicy o kilkadziesiąt tysięcy m³, Lasy Państwowe nie są w stanie sprostać zapotrzebowaniu na ponad 4 mln m³ drewna, głównie średniowymiarowego.

Wydaje się, że z tego ponad 4-milionowego dodatkowego zapotrzebowania na drewno, głównie średniowymiarowe, blisko 3 mln powinni pozyskać i sprzedać pozostali zarządcy i właściciele lasów, gospodarujący na około 20 proc. powierzchni lasów Polski. Nawet zakładając, że produkcja w tych lasach jest o połowę niższa niż w Lasach Państwowych, stanowi ona potencjalnie 31 m³ drewna (jak w LP) x 0,2 x 0,5 = 3,1 mln m³ drewna.

Jeśli brakujący 1 milion m³ drewna ma być pozyskiwany w przyszłości w kraju, to już dziś niezbędne jest wspólne działanie w kierunku podejmowania odpowiednich przedsięwzięć politycznych i gospodarczych, w tym dotyczących:

- kontraktacji u rolników – przez przemysł papierniczy – plantacji drzew szybko rosnących na cele przetwórstwa papierniczego;
  - weryfikacji zakazów i ograniczeń gospodarczych w lesie, wydawanych często dla celów populistycznych, bez niezbędnych ekspertyz przyrodniczych i ekonomicznych;
  - oszczędności drewna, jak każdego surowca reglamentowanego, tak podczas jego pozyskania i przetwarzania, jak i poprzez recykling drewna.
- Teoretycznie istnieje też ograniczona możliwość wyprzedzającego wykonania zaplanowanych zabiegów pielęgnacyjnych, na konto etatów poprzedzających na lata następne. Wymagałoby to jednak podjęcia decyzji o charakterze politycznym, za które leśnicy nie mogą brać odpowiedzialności, bowiem skutki takiej decyzji powodowałyby odpowiednie ograniczenia podaży drewna w latach następnych.

Wnioski

Lasy Państwowe wyrażają wolę współdziałania z przedstawicielami przemysłu drzewnego w sprawie uzyskiwania konsensusu społecznego na możliwie pełne wykorzystanie możliwości

produkcyjnych Lasów Państwowych, wyrażone w odpowiedniej optymalizacji wielkości etatów pozyskania miąższności grubizny drewna w planach urządzania lasu poszczególnych nadleśnictw. Współdziałanie to powinno, zdaniem Lasów Państwowych, dotyczyć w szczególności dwóch zagadnień:

- uczestnictwa uprawnionych przedstawicieli przemysłu drzewnego w podejmowaniu decyzji o wysokości etatu w danym nadleśnictwie poprzez obecność na obradach I i II KTG oraz przedkładania odpowiednich argumentów merytorycznych;

- wzajemnych wystąpień i poparcia w sprawie weryfikacji tych nieuzasadnionych zakazów i ograniczeń gospodarczych w lasach, które zostały wprowadzone bez niezbędnych ekspertyz przyrodniczych i ekonomicznych.

Lasy Państwowe wyrażają wolę współdziałania z przedstawicielami przemysłu drzewnego w sprawie wszelkich przedsięwzięć dotyczących oszczędzania drewna, jako surowca reglamentowanego, tak podczas jego pozyskiwania i przetwarzania, jak i poprzez recykling drewna.

Lasy Państwowe przewidują odpowiednią nowelizację „Instrukcji urządzania lasu”.

Opracowanie pochodzi z dokumentu ZU-7042-1/07 z 21 marca 2007 r.

Stan i prognoza pozyskania drewna w Lasach Państwowych

wyszczególnienie	stan na 1 stycznia					prognoza	
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
powierzchnia leśna zalesiona i nie zalesiona (bez gruntów związanych z gospodarką leśną)	6968	6987	7006	7030	7043	7053	
miąższość grubizny brutto	ogółem (w tys. m ³)	1 500 652	1 522 931	1 555 405	1 586 263	1 629 267	1 650 000
	w drzewostanach iglastych (w tys. m ³)	1 181 265	1 199 475	1 226 828	1 252 430	1 268 433	1 300 000
	w drzewostanach liściastych (w tys. m ³)	319 387	323 456	328 577	333 833	342 835	350 000
	w drzewostanach powyżej 80 lat	539 966	551 462	566 310	584 449	605 713	615 000
zasobność drzewostanów (w m ³ /ha)	215	218	222	226	231	234	
orientacyjny średnioroczny etat (1/20 sum etatów nadleśnictw) – w tys. m ³ grubizny netto	23 679	24 544	25 650	27 585	27 835	28 500	
pozyskanie drewna w poprzednim roku w tys. m ³ grubizny netto	w tys. m ³ grubizny netto	23 471	25 595	27 137	28 699	28 176	28 693
	w tys. m ³ grubizny brutto	28 339	31 994	33 921	35 874	35 220	35 866
	w m ³ /ha powierzchni leśnej	4,21	4,58	4,84	5,10	5,00	5,09
	w proc. zasobów miąższości	1,96	2,10	2,18	2,26	2,16	2,17
	w proc. orientacyjnego etatu	99,1	100,2	105,8	104,0	101,2	100,7
	średni roczny przyrost grubizny brutto uzyskany w poprzednim 5-leciu (w tys. m ³)	54 545	53 963	53 587	52 123	56 275	56 599
udział pozyskanego drewna w przyroście grubizny brutto (w proc.)	53,8	59,3	63,3	68,8	62,6	63,4	